

Adelsheimi kórus a dómban

Ha az idei koncertévadra visszagondolunk, meg kell állapítanunk, hogy meglehetősen sok külföldi vendégegyütttest és szólistát volt alkalmunk hallani. Ennek folytatásaként hangzott el a dómban Bach h-moll miséje szokatlan összeállításban: a vegyes kar a nyugatnémetországi Adelsheim városából jött, akiket a Szegedi Szimfonikus Zenekar kísért, Pál Tamás dirigált.

A h-moll mise Bach egyik legvitatottabb, legrejtélyesebb műve keletkezése és megírásának célja szempontjából; ugyanakkor meglehetősen nehezen előadható, összeszokott együtttest, igénylő kompozíció. Mindezt figyelembe véve érdekesnek tűnt, ez az „internacionális” előadás. Pál Tamás szavai- ból kiderült, hogy a két együttes találkozása a szerencsés véletlennek köszönhető. A rendkívül jól képzett amatőr adelsheimi kórus szimfonikus zenekart keresett fellépéseire, és a szegediek örömmel vállalkoztak a közös munkára. A dómban hallott koncertet sikeres közös NSZK-beli fellépések előzték meg.

A feszített tempó miatt a kórus és a zenekar mindössze kétszer tudott együtt próbálni, így érthető, hogy az összefogott és pontos dirigálás ellenére esetenként voltak elcsúszások. A dóm akusztikája nem kedvezett a gyors részeknek, a hátsó sorokban ülők számára a visszhangosság miatt ezek szinte élvezhetetlenek voltak. A

koncert második részében azonban, a lassúbb tempót igénylő tételekben csodálatosan felépített crescendókat és szépen lekerékített, szélesen hömpölygő dallamíveket hallhattunk.

A szólisták többnyire jól szerepeltek, annak ellenére, hogy az előadásra mindössze két hét alatt készültek fel. Nagy örömről szolgát, hogy a néhány évig mellőzött rendkívül tehetséges Vámosy Éva egyre érettebb, finoman csengő szopránját mind gyakrabban halljuk. Lukin Márta kitűnően énekelte az Agnus Dei lírai altáriáját, melyet a hegedűkórus kísért. E rész nemcsak az énekesnő kivételesen szép hangszínének megcsillantására adott alkalmat, de bebizonyította technikai felkészültségét is. A gyönyörű dallamú, dúsan ékesített Benedictus tétel tenoráriáját Réti Csaba adta elő meglehetősen kultúráltnak és igényesen. A basszus szólamot Gregor József kissé fáradtan énekelte.

A technikailag és zeneileg meglehetősen bonyolult feladat (kórusnak, zenekarnak és szólistáknak egyaránt), ebben az összeállításban nagy vállalkozásnak tekinthető. Az előadás sikerében nem kis része volt Pál Tamás szuggesztív, minden részletre kiterjedő dirigálásának. Reméljük, hogy a két együttes közötti kapcsolat nem szakad meg, és a jövőben érettebb produkciókban hallhatjuk őket együtt.

Gresó Erzsébet

Hétfőn délután a Fészek Klubban átadták a IX. országos színházi találkozó díjait. Tegnap már hírt adtunk róla, hogy a Független Színpad Rómeó és Júlia előadását a zsűri különdíjjal ismerte el. A színházi szakemberekből, kritikusokból álló bírálóbizottság az idén nem adta ki sem a legjobb társulatnak járó fődíjat, sem a legjobb rendező díját. Az így megmaradó díjalapból a különdíjak számát viszont háromra emelte, Ruszték mellett a Radnóti Színház Utazás a Föld körül nyolcvan nap alatt című Verne-adaptációért, Mártha István zeneszerző pedig a Peer Gynt (Veszprémi Petőfi Színház) és a Kaukázusi krétakör (Nemzeti Színház) kísérőzenéjéért kapta a „szabad kategória” díját.

Szeretnének hozzáfűzni,

hogy a szakma, s a közönség kitartóbb része ezúttal is fanyalogni fogadta a színházak évi termésének legjavát. Értékelő, szakmai vita idén sem volt (utóljára tavalyelőtt értékelt a zsűri). A színvonal alacsony szárnnyalását jelzi, hogy sem a fődíjat, sem a rendezői díjat nem adták ki. Csalódást keltett a nagy hírű kaposvári társulat, nem jutott díj a szolnokiaknak sem. A DM figyelemmel kísérte a találkozók eseményeit, néhány produkcióról beszámolt is olvashattak. A zsűri érdeklődését is felkeltették ezek a produkciók: Schwajda György Csoda című darabjáért, Bánsági Ildikó a legjobb női, Gáspár Sándor a legjobb férfi-, Törőcsik Mari pedig a legjobb epizód szereplőnek találtatott — megosztva. Ugyanezeket a díjakat vehette át Udvaros Dorottya (Wedekind: Lulu, Katona József Színház), Gábor Miklós (Eörsi: Interjú, Játékszín), epizódistadíjat pedig Eszenyi Enikő (Brecht—Weill: Koldusopera, Vígszínház), Raksányi Gellért (Szophoklész—Eörsi: Antigoné, Várszínház) és Szigeti András (Csehov: Ivanov, nyíregyházi Mórész Szigmond Színház).

Két látványdíjat kapott a Fővárosi Operettszínház Cirkuszhercegnője: Csikós Attila a díszletekért. Kémes Fanny a jelmezekért. Ugyancsak tervezői díjat vehettek át Khell Zoltán Koldusopera díszleteiért, és Szakács György az Antigoné és a Koldusopera jelmezeiért. Gondolom, nem véletlen, hogy a zsűri minden díjat megosztott. Azaz, mégse mindet: a legjobb dramaturg egyedül Fodor Géza (Katona, Lulu).

A kritikus, aki a versenyprogramok jó részét látta, úgy érzi, hogy az évad inkább az ígéretek, mint a nagy eredmények évada. A Nemzetiben Csiszár Imre igazgatójának második évében nagy lendülettel folytatta reformjait, s az új irány és értékrend már kezd kibontakozni, Kaposváron a kifulladás jelei, a Katona három bemutatott helyett csak kettőt tartott, a színház régi irányvonalát folytatja, új ötlete kevés. Tartja viszont lendületét a Radnóti Színház, mely Bálint András igazgatásával egyéni arcú játszóhellyé nőtte ki magát. A Vig inkább a szórakoztató műfajban jeleskedett, nagy siker volt a Fekete Péter (a találkozóra nem ezt nevezték), és sokat vitattak Gothár ominózus Koldusoperáját. Amiben jelenleg a magyar színházkultúra a legerősebb: az a látványvilág. Legalább 5-6 díszlet- és 3-4 jelmezt tervező képes ma világszínvonalú munkára. S végül még egy ígéret: létrejött az ország első valóban profi és valóban teljesen Független Színpada...

(márok)

Válaszúton

Mi lesz veled, társadalomtudomány?

A politikai rendszerváltás hulláma — melyet a felsőoktatás reformja csak erősített — elsodorja a „marxista tanszékeket”? A kérdés minden főiskolán és egyetemen válaszra vár. A szegedi József Attila Tudományegyetemen is nagy a forrongás (ezért a lobbizás is). A tét: a klasszikusan a bölcsészethez sorolható filozófia hovatartozása, az itteni szakképzésből kilógó közgazdaságtan helye, a politikától egyáltalán nem mentes Jelenkor-történeti és Politikaelméleti Tanszék, továbbá a modern egyetemi képzésben nélkülözhetetlennek mondott szociológia sorsa, és persze, az ezeken a tanszéken oktató emberek egzisztenciája.

A szabadság — nem szabad garázdálkodás

Az 1987-es szegedi diáksztrájk idején az egyik, szemmel látható, füllet hallható tréfa volt, hogy az egyetem főhatósága néhány tanszék létjogának megkérdőjelezésével próbálta elodázní a felsőoktatás teljes körű átalakítását. Kéznél voltak bizonyos tanszék, ráadásul a miniszteriális uraknak (pardon, elvtársaknak) nagy gyakorlatuk is leend: martaléknak, koncnak odadobni valamit; cirkuszt a népek.

A tüntető diákokat akkor nem sikerült megfélemlíteni. Érdeklődéssel figyelem azóta is, mi-félék a fejlemények a volt marxista intézetek, a két éve már társadalomtudományinak elkeresztelt tanszékcsoportok körül. Mert természetesen, ezek találtattak átszervezésre érettnék '87-ben — és még azelőtt, és azután számtalanszor. Nyilvánvalóan nem véletlenül: a politikához közeli diszciplínáknak már csak ez a sorsuk.

Az alábbi beszélgetés: öreg. Még a magyarországi szabad választások előtt esett meg, a kampánynak abban a szakaszában, mikor erőteljesebben kezdett kidomborodni a tavaszi nagytakarítás mulhatatlan vágya. A napilapban szokatlan archiv anyagot azért illesztettem most a társadalomtudományi tanszék soráról szóló összeállításba, mert úgy véletem, tanulságosan vázol egy nem egészen oktatástörténeti folyamatot. Olyan (magyar, vagy nemcsak magyar) társadalom-életetani folyamatokról is szó van benne, mint amilyeneket a következő aranyköpésekkel is szokás kifejezni: Átessünk a ló másik oldalára; vagy: A fürdővizet kiöntjük a gyereket.

*

Géczi József a JATE adjunktusa. A „tudzoc” tanszéken kezdett, ahol egyszerűen megszüntette a tudzoc-oktatást. Aztán anélkül, hogy munka-helyet változtatott volna, „átkerült” a Jelenkor-történeti és Politikaelméleti Tanszékre.

Beszélgetésünk idején a Magyar Szocialista Párt országos elnökségének tagja — a „pártállamlebon-tó” reformszárny egyik vezére (a Szegedről indult reformkörü mozgalom létrehozója). Tagja maradt a napokban megkarcsúsodott és szociáldemokrata irányzékú MSZP-elnökségnek.

— A '70-es években többen és több helyen kísérleteztek a társadalomtudományok megújításával. A tudományos szocializmussal mi volt a helyzet?

— Háromféle irányban bomlott. Az ELTE bölcsész-kara abban járt az élen, hogy ott megpróbálták történet-tudományosítani; a pesti jogi karon a politikaelmélet, a politológia irányába alakították Bihari Mihályék; a szegedi oktatógárda egy része pedig a 19–20. századi politika- és eszmélet-történetet favorizálta. Létezett egy negyedik irány is, magamban menekülőnek nevezem: néhány oktató a harmadik világ kutatásába menekült, hiszen politikai témákban a szakmai előrehaladás — legalábbis gondolkodó embereknek — nagyon nehéz volt.

— Úgy képezem, a politikaközeli tárgyak oktatói sehoggy sem tudtak megkerülni akkor kényesnek minősített elméleti kérdéseket, ezért történt, hogy — mások mellett — a volt marxista tanszéken kezdtek és végezték be a létező szocializmusok, a sztálini modell kritikáját.

— Nagy energiák, óriási szervezések és konspirációk árán, de az alapvető szakirodalomhoz ezeken a tanszéken hozzá lehetett jutni. Szegeden '83–'84-től szervezeten hozza-férhetővé vált a szamizdat- és az emigrációs irodalom. A lázadók közül időnként feláldoztak egyet-egyet, kritikus szellemiségük miatt el kellett hagyni néhány oktatónak ezeket a tanszékeket — ellenzéki politikusok

lettek. Engem csak följelentettek. 1976-ban kerültem a tanszékre, akkor már nem volt túl szoros az ellenőrzés.

— Hogyan lehetne összehasonlítani a kontrasztelekciót a kontrasztelekcióval? Úgy értem: más természetű volt-e a marxista, mint az egyéb tanszéken?

— Az értelmiség ellehetetlenítésének folyamatából egyetlen egyetemi ember sem maradt ki. A marxista oktatókat semmivel sem fizették meg jobban, mint a többiek. De a versenyhelyzet általános hiánya itt talán több kárt okozott. Nem volt tisztázott a politikai meggyőződés és a tudományos teljesítmény viszonya, nem a szakma mellett, hanem helyette érvényesült a politikai elkötelezettség. A '80-as években — már csak a biológiai törvények miatt is — megfogytak a sztálinisták, sokan nyugdíjba mentek. Az évek óta figyelhető tendencia azonban — hogy tudniillik, a társadalomtudományok embereinek bedőlésével megpróbálni elodázní az egyetemi reformot — tovább tart. Mosolygató lenne, ha ezen illenék tréfálkozni, hogy némely szaktudományos tanszéken jóval mélyebben gyökereznek a dogmák, méltelyeznek a merev fölfogások, maradtak kövületek, s most mégis páholyból figyelik a mi vergődéseinket...

— A rendszerváltás kétségtelenül eléri az egyetemeket, s a társadalomtudományokat is. Mire számítanak?

— Arra, hogy lesz egy, az eddigi szaktudományosságot elismerő szelektálás, és megújulhatnak ezek a diszciplínák. Ez a liberális megoldás. Akkor van esélye, ha a modern pártok — SZDSZ, MDF — győznek a választásokon. Lehet viszont, hogy az új politikai hullám teljesen lemossa a színről ezeket a tanszékeket, s közgazdaságot, filozófiát, szociológiát, politikaelméletet nem lehet oktatni a tudományegyetemen. Ez esetben irracionális indulatok és lobbizások döntenek. Egy valóban halaszthatatlan felsőoktatási reform helyett, amely immár tömegigény, megint átszervezésekkel bódítjuk magunkat, s mondjuk, azzal érvelünk, hogy a történelemoktatásba minden beszünterolható, amit eddig társadalomtudományi oktatás címszóval jelöltünk. Ez pedig akkor sem lesz igaz, ha nagyon sokan és nagyon sokszor emlegetik. Nehéz jósolni, de úgy véletem, nem ússzuk meg a párt harcokat az egyetem falain belül, elkerülhetetlenül begyűrűznek, s erre egzisztenciák is rámennek. Azt remélem, hogy generációknak azért mégsem kell majd nélkülözni az áramlatok sokféleségének ismeretét a társadalomtudományokban, s szakmák nem esnek áldozatul politikai vagy professzori lobbik szabad garázdálkodásának. Én legalábbis azért politizáltam és úgyv oktatam eddig, hogy egy szabadelvű világ közönségén ránk — tudományban és oktatásban is.

Sulyok Erzsébet

Újraszabják az egyetemet

— Az útkeresés jó egy éve tart — mondta Szentpéteri István professzor, aki azt a bizottságot vezet, melynek feladata, hogy összehangolja a korábban marxistának nevezett tanszékek jövőjére vonatkozó kezdeményezéseket. — Az ötvenes években hozták létre a központi marxista tanszékeket, az ideológia három fő alkotóelemének megfelelően: marxista filozófia, politikai gazdaságtan és tudományos szocializmus névvel. Az egyetemi struktúrában ezen tanszékcsoport szervetlen testként való életre keltésének indoka az volt, hogy az ottani oktatók mindhárom karon tanítanak. Az 1979-ben alakult, általam vezetett Szociológiai Tanszék ideológiai és politikai okokból a „központi marxista tanszékhez” csatolták. A hetvenes évektől szorosabban együttműködő tanszékcsoport átalá-

kulásának szükségszerűsége több éve nyilvánvaló. Ezt fejezte ki a tavalyi névváltozás — marxista helyett, társadalomelméleti tanszékcsoport — majd az egyetemi tanács által idén tavasszal szentesített felbomlás.

Most olyan átmeneti állapotot élünk meg, amelyben adott a korábbi, rossz útról való letérés lehetősége. A látványosnak tűnő szervezeti változás mögött lényeges tartalmi, oktatási reform húzódik meg. Nem csupán arról van szó, hogy a volt marxista tanszékek új helyet keresnek, hanem arról is, hogy új szerepkörrel csatlakozhassanak a karokhoz.

A változások irányát a karok igényei kell, hogy megszabják. A Bölcsészettudományi Kar elképzelhetetlen filozófia(történet) nélkül. A jelenlegi tanszék oktatóinak többsége ott megtalálja helyét, fő szakká fejlesztheti a jelenlegi B szakos filozófiai képzést. Azok az oktatók, akik jelenleg is jog-, illetve természetfilozófiával foglalkoznak, a másik két kar valamelyik tanszékéhez csatlakozhatnak. Nem ilyen stabil a többiek helyzete. A közgazdászok három irányba orientálódnak: a jogi karon e tárgy oktatásának egyre nagyobb szerepe lehetne, a Természettudományi Kar programozómatematikus- és közgazdász-szakképzéséhez is kapcsolódhatnak. Az egykori Tudományos Szocializmus, a jelenlegi Jelenkor-történeti és Politikaelméleti Tanszék helyzete a legnehezebb; az oktatók egy része csak személyében kapcsolódhatna valahová. A történelemszéknek a Bölcsészettudományi Karon, a politológusoknak a Jogtudományi Karon lehet helye. A Szociológiai Tanszék új szerepéről is különböző elképzelések vannak. A Bölcsészettudományi Karon B szakos szociológia-képzést kezdeményeztek, mert a középiskolákban a filozófia mellett választható tárgy lesz a társadalomismereti stúdium. Ugyanakkor a jogi karon szervezéstant és vezetéstudományi ismereteket oktatnak, a Természettudományi Karon a tudományos technikai forradalom hatásáról hirdetnek speciállelőgumot. Így indokoltnak tartják, hogy — átmeneti ideig — a rektorhoz tartozzon ez a tanszék, hasonlóan, mondjuk, a Testnevelési Tanszékhez. Az ismertetett elképzelésekről a kari tanácsok júniusban döntenek, de a végső szót az egyetem tanácsa mondja ki.

— Általános társadalomtudományokra kevésbé lesz szükség, mint a közelmúltban. Ezért akárhogy is oszlik meg a karok között e tanszék oktatógárdája, a létszám csökkenni fog — mondta Csákány Béla, a JATE rektora, amikor a változás egzisztenciát érintő hatásáról kérdeztem. — A természetes erőzőt támogatom.

— Az átszervezésnél szokásos módszereket alkalmazzuk — egészítette ki a mondottakat Szentpéteri István. — Így például az idő előtti, kedvezményes nyugdíjaztatást, vagy a kapósabb végzettségű kollégák távozásra ösztökélését. Ettől függetlenül, az átalakítás egzisztenciális válságot okozó hatását teljesen közömbösíteni nem lehet.

— A bölcsészek a volt marxista tanszék októit szabályosan pályáztatják: tudományos, emberi kvalitásaikat vizsgálják. Ezt a jogot nem vitatom, de kérdézem: mi lesz a karokon biztos állásukból kritizáló, ám a szakmai követelményeknek nem, csupán a korábbi politikai elvárásoknak megfelelő „kövületekkel”?

— Ezzel az ellentmondással a dékán is tisztában van. A vizsgálat célja az, hogy feltárják: a Bölcsészettudományi Karon tervezett filozófia- és szociológia-szakképzés beindításához adott-e az oktatók szakmai felkészültsége — választott Szentpéteri István. — Az egyetem minden egységétől elvárható, hogy az értelmiségi képzés és a tudomány szempontjait tekintve abszolút mércének minden új munkatársának alkalmazásakor — vélekedett a rektor. — A karoknak ez kötelességük, de nem joguk. A szervezeti változásról és a személyi kérdésekről végső soron az egyetem tanácsa dönt.

— Boldog egyetemista koromban valódi sikernek tekintettük, hogy elértük: bölcsészhallgató létünkre filozófiatörténetet hallgathassunk. A mostani változásokban az egyetemisták nem hallatták szavukat?

— A hallgatók tavasszal nem voltak abban a helyzetben, hogy megszervezzék önmagukat — állította a rektor. — Feltételezem, hogy az új tanév kezdetén az egyetemen belüli szervezeti változásról, annak személyi vonatkozásairól véleményvt mondanak.

Újszászi Ilona